

## Tarih ve GÜNce

*Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*  
*Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic*  
Sayı: 7, (2020 Yaz), ss. 423-436.

Geliş Tarihi: 1 Haziran 2020  
Kabul Tarihi: 20 Temmuz 2020

Çeviri/Translations

### MUSTAFA KEMAL'İN KARŞISINDA\*

Çeviren: Nejla PÜREN\*\*

Karşımda devasa bir çalışma ofisinin yazı masasının başında İstanbul'un Amerikan Büyükelçisi:

-“Üzgünüm” diyordu; “Size yardımcı olamam. Diktatör Atatürk<sup>1</sup>, yeni Türkiye’de kendisi ile söyleşi yapmak isteyen gazetecileri uzak tutuyor”.

Nezaket gereği kimlik bilgilerimi sunduğum ülkenin temsilcisi olan büyükelçiliğin bilgileri yeni değil; genel olarak böyle biliniyor. Atatürk, sultanlara karşı askeri isyanlarla onları ülkeden uzaklaştırdı. Tarihte hızla gerçekleştirilen devrimlerle Türkiye’yi baştanbaşa yeniden yarattı. Yeni Türkiye’de on iki yıl boyunca gazetecileri pek kabul etmemiştir.

---

\* Amerikalı gazeteci yazar Gladys Baker, 1952 yılında kendi kaleminden ele aldığı kitabında Mussolini, S. Freud gibi birçok politikacı ve bilim insanı ile yaptığı görüşmeleri toplamıştır. Bu kişilerin arasında Kemal Atatürk’te vardır. Yazar Gladys Baker kitabının 40. sayfasında “Kemal Atatürk’ün Karşısında” diye başlıyor ve 18 sayfalık bir bölümünde kendisi ve arkadaşı Miss Henderson Kay ile Türkiye’de yaşadıklarını ve Atatürk’le geçirdiği zamanlarını anlatıyor. Bk. Gladys Baker, *Mein Weg Nach Damaskus*, F.H. Kerle Verlag, Heidelberg 1954, s. 40-58.

\*\* Tarih ve GÜNce Çalışma Grubu Üyesi, Mülheim, Almanya, rahimusta.kizi@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3973-8796.

<sup>1</sup> “Diktatör” deyimini, Osmanlı Devleti’ne karşı ön yargılı bakan Avrupalı yazar, gazeteci ve siyasetçilerinin bu önyargılarından kurtulamayarak, Atatürk’ün yaşadığı dönemde ona alışkanlık haline getirip dillendirdikleri bir sözcüktür. Atatürk metnin içinde de görüleceği gibi bu deyim ret etmiş ve kendi bakış açısına göre diktatörün ne anlama geldiğine açıklama getirerek, kendisinin neden diktatör deyimini sevmediğini de anlatmıştır. Biz, bu açıklamayı yapmakla birlikte, metnin akışı içinde bu deyim kullanılışına dokunmayarak, takdiri okuyucuya bırakıyoruz (Nejla Püren).

-“Fakat sayın büyükelçim...”

Önündeki birikmiş posta yığınının, gizlediği yan bakışlarıyla bakarak konuştu:

-“Sorumluluğum gereği sizi uyarmak gerekliliğini duyuyorum. Türkiye’de ne kadar uzun kalırsanız kalın amaçlarınız doğrultusunda başarısız olup hiçbir sonuca varamayacaksınız”.

-“Sayın Büyükelçim, inanın, size rahatsızlık verecek hiçbir şey söz konusu olmayacak. Fakat basının tanrıları, bir yolunu diplomatik yola başvurmadan da bulacaktır. Türkiye’de kalıyorum”.

Havalı bir burun, kalkık omuzlar, parke döşemede tıkırdayan yüksek pabuçlarımla Büyükelçinin hizmetlisini takip ederek dünyanın yarısını dolaşmış imkânsız başarılmış kararlı bir kadının bu kapıdan son defa çıktığı düşüncelerimle dışarı çıkıyorum.

Birkaç gün sonra Park Otel’deki odamın balkonunda oturup Marmara Denizi’ni seyre dalmışken kendime olan güvenimi de yitirdiğimi fark etmiştim.

Neden atmosferi beni boğan bu yabancı ülkede bulunuyordum ki? Büyükelçinin iyi niyetli Türkiye’den gidin tavsiyeleri ciddi bir tehlike mi arz ediyordu? Türkler hakkında ne biliyordum, onların Müslüman fanatizmini, kanlı Hristiyan katliamları geçmişleriyle mi tanyordum?

Saatlerce süren stresli anlarımın ve korkulu düşüncelerimin ortasında, yüksek şahsiyetli birinin gelişini bildiren 21 pare top atışı gürledi. Derhal oda telefonundan kapıcıyı arayıp bana akşam gazetesini getirmesini rica ettim. Baş sayfada iki resim vardı. Bir tanesi büyük Gazi ile söyleşi yapmak isteyen Amerikalı gazetecilerin, diğeri Kemal’in kendisinin ve gazete Gazi’nin başkent Ankara’dan, İstanbul’a geleceğini bildiriyordu.

Bir şekilde duymuştum, bu otokrat kişi İstanbul’a geldiğinde bazen Park Otel’in terasına dans etmek için gelirmiş. Ben yine telefona koşmuş ve sormuştum:

-“Lütfen söyler misiniz? Başkan bu akşam burada bekleniyor mu?”

-Gazi geleceğini hiçbir zaman önceden haber vermez Madam, gelirse alışlageldiği gibi gece yarısı gelir.

-“Misafirler akşam davetinde abiye kıyafetle mi bulunurlar?”

-“Ooo hayır madam, yaz aylarında kıyafet zorunluluğu yoktur”.

Böylece, bu akşam saat 22.00'de en güzel gece elbisemi giydim. Şef garsonun bana ayırdığı küçük masayı ay ışığı vuran bahçe manzarası olduğu için değil, ne zaman geleceği belli olmayan diktatör için özenle hazırlanmış ve misafir sayısı bilinmemesi nedeni ile uzunca bir masayı kolayca görebileceğim bir uzaklıkta olduğu için kabullendim. Teras Türkiye hükümdarına bir bakış atmak düşüncesiyle, sade giyimli Amerikan Koloni üyeleri ve İstanbul'un kalburüstü elit insanlarıyla doluydu.

Aniden çıkageldi. Bir araba konvoyu giriş kapısında durdu. Generaller, teğmenler, diplomatlar ve bir yardımcısı indi. Heyecanlı bir şekilde koşuşturan garsonlar, ileri geri çekilen sandalyeler, hemen her şey ayaktaydı. Tıknazca bir adam sağına soluna bakmadan yürüdü. Sade bir sokak kıyafeti giymişti. Işıltılı, üniformalı kişiler onun yanında sönük kalıyordu. Sanki kendi yolunda yalnız giden birine benziyordu. Masadaki çiçek demetinin üzerinden sanki birini aramış gibi salondaki herkesi tek tek süzdü. Şimdi onunla göz göze gelmiş ve bakışmıştık. Sonra başını çevirip yanında duran yardımcısına bir şeyler söyledi. Daha önce hiç bu kadar heyecanlanmamıştım. Heyecanımı bastırmak için menüye bakıyordum. Yani başımda bir ses duydum. Yardımcısı hafifçe bana doğru eğilerek

-“Başkanımız siz Amerikalı gazeteci hanımefendiye selamlarını iletiyor ve kendisinin masasını şerefliendirmenizi rica ediyor” dedi.

Evet! Mutlu ve aynı zamanda karışık duygularla masaya geçtim. Kemal ayağa kalkarak gelişimi meraklı bir bakışla süzerken samimi bir şekilde tokalaşarak sağındaki sandalyeye oturmamı sağladı. Sorgulayan bakışlarla bana şunu dedi:

-“Tres gentile! Tres gentile! (çok hoş, çok hoş) Sizde halk dilindeki bir söz daha çok bize aittir. “*Peygambere gelen dağ*” ve işte şimdi buradayım Bayan Gladys, içmek ve dans etmek istiyoruz. Ah tres gentile!”

Hiç tereddüt etmeden:

-“Üzgünüm, keyifle dans etmeme rağmen alkol kullanmıyor ve içmiyorum. Bilmelisiniz ki çok önemli bir röportaj için ülkenizde bulunuyorum.

-“Ah öyle mi? Röportaja daha çok zaman var. Bu akşam eğleniyorum”.

Orkestra sevdiği bir vals çalıyordu:

-“Son aşk kelimesi söylenmiştir Cherie”

Diğer çiftler dans pistinden geri çekildiler, çünkü yazılmamış bir kural vardır. Başkan dans ettiği süre başka çiftler pistte olmazlar. Masaya döndükten sonra kendisine aylardır cevap bekleyen birkaç soru yönelttim. Uluslararası gerginlikte Akdeniz'in anahtar konumundaki Türkiye'nin durumu, Lozan Antlaşması'nın geçerli olup olmadığı, reformlarının yüzyılların zihinsel alışkanlıklarını bozabileceğini, neticede fakir bir Makedonyalının oğlu ve on dört Milyon Türkün diktatörü olarak hangi kişisel eğilimleri ve hobileri gibi... Ama o tüm bunları duymak istemedi ve:

-“Ciddi sorular daha sonra gelir” diyerek sözümü sert bir jestle kesti.

-“Bu akşam önce birbirimizi tanımak istiyoruz. Garson! Bardakları doldurun!”

-“Ama Ekselans bu benim belki tek şansım. Daha sonra belki fikirlerinizi değiştirebilirsiniz”.

-“Hayır, hayır. Planlarım hazır. Yarın akşam sarayda benimle akşam yemeği yemelisiniz. Yatımla Marmara Denizi açıklarındaki Prinkipo'ya gideceğiz, ardından özel arabamla başkent Ankara'ya gideceğiz.” İçgüdülerimin derinliklerinde bir tehlike hissettim. Deneyimlerimle döşenmiş ve bir raportör olarak korkulu düşüncelerimden uzaklaştım fakat onun adıyla bağlantılı bazı kadınları hatırladım. Sezgisel olarak huzursuzluğumu hissetti.

-“Ah, olması gerektiği gibi hareket etmeyeceğimi mi düşünüyorsunuz. Endişelenmeyin. Amerikan sosyal kurallarını biliyorum. Kız kardeşim Makbule bizimle olacaktır. Rahatlamıştım. Kemal'in gürültülü kariyeri boyunca yanında duran bu harika kadın hem sadık bir arkadaş hem de evinin sahibesiydi.

-“Şimdi daha iyi oldu”.

Endişelerimin uzaklaşmasından memnun olduğunu belli ediyordu.

-“Göreceksiniz sözümü yerine getireceğim. Kalbim ve düşüncelerimi bir yabancıya güvenemem. Siz benim kız arkadaşım olmalısınız. Gerçek kişiliğimi bilen çok az arkadaşım var.

O rakısını yudumlarken bende onu dikkatlice süzüyordum. Dış görünüşü alışıl gelmiş bir Türk'ten şaşırtıcı derecede farklıydı. Ten rengi güneşten bronzlaşmış, saçlar sarıya yakın kahverengi ve kusursuz fırçalanmış saçları... Fakat tuhaf, canlı gözleri Gazi'nin çekici gücünün sırrıydı.

Gazi gerek konuşurken gerekse birilerini dinlerken gür kaşları sürekli bir yukarı yuvarlak bir form, bir aşağı cin gibi derin çizgiler halinde inanılmaz geniş alnını kapatıyordu. Elmacık kemiklerinden itibaren yüz keskin, enerjik bir şekilde çeneye doğru daralıyor. Keyifli olduğu zaman ağzının kenarından uçup giden bir gülümsemesi vardı ama ben Kemal'i hiç sesli gülerken görmedim.

Orkestra enstrümanlarını toplamıştı. Tüm dansları etmiştik. Sabaha karşı alacakaranlıkta, zehirlenmekten korktuğu için kendi açsısının hazırladığı sabah kahvaltısını yapmak için özel bir odaya temiz örtülerle hazırlanmış bir masaya geçtik. Yabancı bir yemek kültürü, tarif edilemeyen yemekler.

Başlangıç, ulusal fasulye çorbası ve havyar, ardından Türk usulü kızarmış sığır eti ve son olarak bademli ve üzümlü, üzerine limon jölesi dökülmüş pirinç!

Kahvaltının sonunda Gazi hiç boşalmayan rakı bardağını eline aldı ve bir yudumda bitirip elini şaklattı. Üç yerel müzisyen yan odadan çıkıverdiler. Enstrümanlarını omuzlarından indirip yere çöktüler. Dizeler yarı uyumlu ahenksiz vızıldadı. Odaya döne döne dans eden esnek vücutlu, peçe ve mücevherlerle kaplı, siyah salınmış saçlı, parlak gözlü, kızamık kırmızısı dudaklı, baştan çıkarıcılığı karanlık yüzüne yansımış bir dansöz girdi. Müziğin temposu arttıkça ritmik hareketlerle coşkusu daha da artıyordu. Daha şehvetli, pagan, damarlardaki kani hızlandıran bir danstı. Kemal sonunda kendini nefes nefese yere bırakan kızı soluk ve ışıltılı gözlerle hemen ardından soğuk bir bakışla izledi, masadaki çiçek demetinden bir gül alıp dansçıya fırlattı.

Sabahın ilk ışıkları enerjik, sert yüz hatlarını ortaya çıkarıyordu. Elli sekiz yıllık öyle bir fiziksel direnci var ki, hiçbir yorgunluk emaresi görülüyordu. Vedalaşırken hafif bir gülümsemeyle sordu;

-“Siz hiç benim gibi dikkat dağıtacak tüm zorluklara rağmen çok çalışıp hala mutlu ve neşeli olan bir hükümdar gördünüz mü?”

Ertesi gün kapı zilimin uzunca çalmasıyla yatağımdan kalktım, üzerime sabahlığımı alıp kapıyı açtım. Karşımda duran hotel görevlisi değil, etkileyici elçilerdi. İki Milletvekili, bir hizmetlinin elinde paketlerle, arkasında Kemal'in özel sekreteri odaya yürüdüler. “Küçük hediyeler, Türk karakteristiğinin sembolü sanat ve elışı eserler” Çok güzel elışı bir gümüş bileklik, egzotik parfüm, parlak ve havali bir sal, değerli taş renk tonları ile dokunmuş halılar görüyordum. Özel sekreter başkanın kız kardeşinden bir mektup uzattı. Sözüne sadık kalarak kız kardeşini Ankara'dan İstanbul'a getirmişti. Oryantal nezaket

gereği, resmi bir ziyarette bulunmadığından benden özür diliyor ancak akşam yemeğinde beni selamlayacağından ötürü mutlu olduğunu yazıyordu.

Öğleden sonra gardırobumun başında, "Bir Diktatörün sarayında verdiği akşam yemeği davetine ne giyebilirim ?" diye düşündüm. Çok fazla giysi seçeneğim yoktu. Sahip olduğum ikinci gece kıyafetimde karar kıldım. Sarı parlak altın renginde vücudumu saran, arkasında uzayan kuyruğu olan bir elbise ve kırmızı kadife pelerininim.

Başkanın arabası beni almaya geldiğinde bir telefon görüşmesi ile alıkoyuldum. Büyükelçinin sekreterlerinden biri büyükelçinin beni bu akşam gerçekleşecek olan akşam yemeğine davet ettiğini bildiriyordu. Umarım "ben bu akşam Kemal'in davetlisi olarak sarayda olacağım" cevabım pek de kibirli olmamıştır.

İstanbul'un eğri büğrü sokaklarından kestane ağaçları ile bezenmiş geniş bir caddeye savrulduk. Boğazın kıyısına ilişmiş beyaz mermer cephesiyle Dolmabahçe'nin yüksek kale duvarlarının ardından yükselen kuleleri görünmüştü. Araba heybetli yeşil, iki bekçili bahçede ilerledi ve büyük merdivenlerin önünde durdu.

Büyük bir salona yönlendirildim. Görüş açısı göz alabildiğine uzun ve sıralı localar. Eskortum saygılı bir şekilde kim bilir hangi sultan, kaç kral ve kraliçe ağırlanmış özel bir bölmeye getirdi beni.

Ev sahibi mükemmel bir frak içerisinde beni selamlamak için ayağa kalktı ve kız kardeşi Makbule'yi takdim etti. Uzun boylu, büyükçe göğüslü, ışıldayan koyu renk gözlü sıcacık bir bayan. Ardından bir düzine misafirle tanıştırdım. Yunanistan Türk Büyükelçisi, Kemal'in İçişleri Bakanı - hepsi Kemal'in şahsen seçtiği kabine ve diplomatik grup arkadaşları.

Yemeğin servise hazır olduğu bildirisi gelmişti. Uzunca Rönesans yemek masası güllerle donatılmış, sultanların yüzyıllar boyu yemek yedikleri büyük altın tabaklar ve bir dizi değerli metallere yapılmış çatal-bıçakla düzenlenmişti.

Bizim önümüzde yakut kesme kristalden altı adet şarap karafı duruyordu. Masa boyunca altın sarısı egzotik ordövr (Hors d'oeuvres) ve açık kırmızı çileklerle dolu servis tabakları dizilmişti. Sadece, Kemal'le ilgilenen üç garsonun gözleri masadaydı ve birbirleriyle yarış edercesine boşalan bardakları dolduruyor, üzerinde monogramı olan Kemal'in sigarasını yakıyorlardı.

Kemal'in gözleri bol pileli perdeli camdan ışıldayan Küçük Asya'nın Boğaz'daki sakin suları üzerinde demirlemiş yatında idi. Gözlerim salondaki mum ve şamdanların prizmatik ışığında parlayan yaldızlı kırmızı beyaz döşemeli koltuklarda, sedef kakmalı konsol ve cilalı parke üzerindeki paha biçilmez halıların üzerinde gezindi.

"Burayı nasıl buldunuz?"

- "Korkarım, palasları sevmiyorum ekselans" dedim ve aynı zamanda bilmem kaç mil uzaklıktaki kendi salonumuzda olmayışına hayıflandım.

Görünüşe göre bu dürüstçe cevabı beklemiyordu ve ona sürpriz oldu. Ağzını iki yana çekiştirerek ekşi-tatlı gülümsedi. "Palasları bende sevmiyorum, ben oldukça tabii biriyim."

Kendisine sordum;

- "Günün birinde böyle bir palasta oturacağınızı hayal ettiniz mi?"

Yalın etsiz yanakları gerildi, çenesi büzüldü ve

- "Hiçbir zaman hayallerime asılı kalmadım, her zaman tüm olasılıkları ve her durumu önceden düşünüyor, gece-gündüz gözümün önünde tutarak planlıyorum. Bir defasında yüksek okul talebesi iken, yüksek rütbeli iki subayla rakı masasında bulundum. Onlara, Türkiye'nin yabancıların hâkimiyetinden ve yozlaşmış hükümetten kurtulması gerektiğini söyledim, benimle hemfikirler ama bunu kim yapabilir sorusunu yönelttiler, ben de 'ben yapacağım' dedim. Onlar başlarını arkaya atarak güldüler ve aklımı yitirdiğimi düşündüler."

Tuhaf ve hüzünlü yüzüne bakarak

- "Şimdi mutlu musunuz" diye sordum.

- "Evet, bu görevi, kendi gücümle başardım. Hiç kimse, hiçbir güç bana yardım etmedi." dedi ve durakladı...

- "Yoo, hayır bu doğru değil. Bir kişi yardım etti... Bir kadın. O kadın benim annemdi, önce direndi. O benim din adamı Müslüman bir din adamı olmamı istedi... Ama ben dokuz yaşındayken vatanıma faydalı olmak için asker olmaya karar verdim. En büyük dileğim Selanik'teki askeri okula gitmek idi; ama annemin onayı olmadan kaydım yapılmıyordu. Beni belki bu düşüncemden vazgeçerim diye beş gün odama hapsetti; ama her kapımın önüne gelişinde benim içeride bir ileri bir geri yürüyüşüme, orduma emirler verişime, onları saldırmaya yönlendirişime şahit oluyordu. Besinci günün akşamı annem

rüyasında bir erkek çocuk İstanbul'da bir minarede altın anahtarın üzerinde oturuyor ve bir ses ona 'o, halkın seçili lideri' diye sesleniyor. Ertesi günü annem beni odamdan çıkardı ve askeri okul onayını verdi. Hayatının bilinmeyen bir olayını etkileyici ellerinin bir hareketi ile geçmişe gönderdi”.

Sordum kendisine; Neden kendisine Diktatör denilmesine karşıydı. Düşünceli bir şekilde cevapladı

-“Bana, güce sahip olduğum söylenir ve bu da doğrudur. Ne istersem yapabilirim. Benim için diktatör bir insan başkalarının iradesini zorlar ama; ben acımasız olmaktan nefret ediyorum. Benim favorim bana halkımın verdiği isim Atatürk-Türklerin babası.”

Biz sohbetimizi sürdürürken birileri antre odasında piyano çalmaya başladı. Kemal bana müziği sevdiğini ve her akşam yemek saati için gelen piyanistin Amerikan Üniversitesi'nde genç bir öğrenci olduğunu söyledi.

Kemal'in uyguladığı birçok reform arasında belki de en sansasyonel ve en devrimci olanı kadınların kurtuluşu ve özgürleşmesiydi. Derin bir ciddiyetle sözlerine devam etti.

-“Türk kadını İslam'ın gölgesinden güneşe adım attı. Çarşaf ve peçeyi kaldırarak dayanılmaz köleliği yok etti. Kadın şimdi erkekle eşit şartlarda ve tüm mesleklerde özgürce çalışabiliyor”.

Kemal'in en büyüleyici özelliklerinden sonuncusunun eğlenceli bir durumun tadını çıkarma mizahi ve armağanı olduğunu keşfetmeliyim.

Biz sohbet ederken saatler uçup gitmişti. Kol saatime baktığımda gece yarısını geçtiğini gördüm. Daha kahve servis edilecekti. Kemal için şafağa kadar masada kalmanın sıra dışı bir şey olmadığını hatırladım. Önce rastlantısal sonra tereddütle Amerikan gazeteci bir kadının yüz pudrasını tazelemek zorunda kalınca nasıl davranması gerektiğini düşündüm. Utanarak yanımda oturan genç beyefendiye güvenle sorduğumda; diktatör konuştuğu süre etiket gereği kimsenin masayı terk etmemesi gerektiğini söyledi. Ben her yudum rakıdan sonra, konuşmasının uzayacağı olasılığını fark ettim. Nihayet çok hızlı ve onurlu bir şekilde kalktım, elbisemin izin verdiği kadar hızla dışarıya çıktım. Ancak benim bu çok özel ihtiyaç yürüyüşüme kalabalık bir hizmetçi grubu refakat etmek üzere beni takip ettiler. Sessizce tuvaletten çıkarken askeri takipçim kapıdaydı. Biri önümde, bana elimi yıkayabilmem için içerisinde su ve gül yaprakları yüzen gümüş bir çanak, bir diğeri üzerinde monogram olan bir havlu ve üçüncüsü ise mükemmel mine çiçeği kolonyası ile duruyordu. Sonra beni



yemek odasına giden sonsuz uzun koridorlardan yol gösteren, yüzlerinde bir gülümseme bile olmayan bu insanlar beni masaya geri getirdi.

Kemal sanki gizli bir alaylı baktı bana; ama generallerin ve diğer misafirlerin sarayda geçerli olan katı etik kurallarını çiğnemeye cesaret edemeyecekleri şok edici yüz ifadelerinde görülmüyordu.

Kemal kahvelerimizi içerken bana Harem savaşılarını göstermeyi teklif etti. İnce düşüncem tereddüt ettiğimi gösterdi; ama en efsanevi odaları görme merakıyla o daha fikrini değiştirmeden çabucacık başımı sallayıverdim. Kendisinin ve benim sandalyemi geri çekti hizmetçilere el işareti yaptı ve ilerledi. Bundan sonra karmakarışık uzun dar koridorlardan oluşan labirentten geçtikten sonra nihayet kilitli iki demir kapıya geldik. Kemal kapının sürgüsünü yavaşça itti. Orient halıların üzerinde sessiz adımlarla ilerledik. Duvarlar mozaikle kaplıydı... Camları renkli pencerelere ay ışığı düşmüştü. Minderlerle ve yastıklarla kaplı alçak divan, hazırlanmış bir kahve masası, zarif güzel kadınların baktığı eski aynalar....

İpekten hapishanenin kasvetli koridorlarında fısıldayan ve sessizce süzülen hayaletler canlanmış gibiydi. Biz bir divanın üzerine oturduk. Kemal gülümseyerek "şimdi sultanların haremindediniz" dedi.

-“Buda bir Türk diktatörüne ait değil mi ekselans?”

-“Görüyorsunuz ki burası kullanılmıyor”.

Gözlerindeki ifade hınzırca olmasına rağmen gerçeği söylüyordu. Hadım ağaları gitmiş, cariyeler yoktu. Haremin kaldırılması Kemal'in reformlarının bir parçasıydı.

Açık duran bir pencerenin önünden bir martı İstanbul Boğazı'nın karanlık yüzeyinde uçtu. Bu kuşlar bana saray sultanlarının utanç içine düşmüş, bir çuval içerisinde gizli bir tuzak kapısından sessizce suya atılan kadınların ruhlarını hatırlattı.

-“Bütün bunlar geçmişte kaldı”

-“Ve bugün bunun hakkındaki düşünceniz nedir ?”

-“Her zaman açık ve net hareket ediyorum. Türk'ün karakteri içten pazarlıklı değildir.”

Dünyanın her yerinde Kemal'in karakterini şüphesiz hiç kimse ondan daha iyi bilmiyordu. Bu sessiz odada konuşmayı sürdürdü.

-“Aşk tutkusu evrendeki en büyük cesaret verici güçtür. Aksi takdirde yaşamayı sürdüremezdim. Sevilmek sevmekten daha önemlidir.”

Bir an gözümün önünde kadınları şikâyetsiz olduğu gibi kabullenen kaygısız biri değil, oldukça yalnız bir insan vardı.

Ona kadınlar hakkında en büyüleyici bulduğu şeyi sordum.

-“Beni kadınlara en çok çeken şey güzelliği değil, yetenekli ve coşkulu olması.”

Gülümseyerek ekledi:

-“Beni güzellikten daha fazla etkileyen şey, iki kalp arasında yanan sempati alevi. Gülümseyerek ekledi; Tanrının verdiği zihinle yetenekli olmayan bir kadınla asla gerçekten ilgilenmedim.”Kemal ayağa kalktı, uzun koridorlardan geçerek ilerledik ve diğer misafirlerin yanına gittik. Vedalaşmak istediğimde eğilip elimi uzun süre elinde tuttu ve elveda dedi. Diğer tüm misafirlere keyifli bir iyi geceler diyerek kolunun altındaki belgelerle yakınındaki bir sekretere yürüdü. İlerleyen saatlere rağmen yorgunluk nedir bilmeyen Kemal bir diktatör olarak yoğun görevine döndü.

Elbette yeni Türkiye'nin hâkimini zorunlu dürtülerin yönlendirdiği huzursuz bir ruh halinde tanınmalıyım. Yıllarca röportaj yapmayı reddettikten sonra artık bu görüşmenin sonlanmasını istemiyor gibiydi. Davetleri bir prensin emirleri gibiydi. Onunla üç yüz milletvekilinin tartıştığı ve dinlediği parlamentoda bir locada oturuyor gibiydim. O zamanlarda devletin ilk ve zeki, vicdanlı görevlisi şarap dahil bir damla dahi alkol almayarak kendini disipline ederdi.

Ve bütün gece dans ettik. Güneş doğarken arkadaşları ve kız kardeşiyle yatına binip yazlığının bulunduğu, güneşli gökyüzüne bakan papatyalarla dolu yemyeşil bir ada Prinkipo'ya (Büyükada) doğru süzüldük. Ertesi gün Amerikan yapımı limuzinle sokakların tozunun arkada bırakılmasına fırsat verdik. Diktatörün ruh haline göre gemiler, uçaklar, trenler her zaman ona hazırды. Bu arada kendimi devletin resmi konuğu olarak görmem gerektiği söylendi ve grup editörlerim beni Kemal ve ülkesi hakkında yazdığım makaleler dizisi için tebrik etmişlerdi.

Ama uzun vadede Amerikan kolonisinde yavaş yavaş ortaya çıkan ve hatta romantik eğimli olarak Türklerin Gazi ile olan ilişkilerime verdiği tasarım hakkında daha az söylentileri görmezden gelemezdim.

Şimdi buraya kadar; bana âşık olduğumu biliyordum, ancak yaratıcılığımı test eden birçok püf noktası, itiraf etmesine yol açabilecek herhangi bir fırsattan kaçındım. Diktatörün çevresindekiler farkındaydı, benim, diktatörün batılılaşma programının yürütülmesinde çok yardımcı olabileceğim açıklığa kavuşturmuştu. Ateşli milliyetçiliği olan Türk halkının Atatürk'ü yabancı biri ile bağ kurduğu için suçlayıp suçlamayacaklarını merak ettim.

Türkiye genelinde seyahat ederken hep duyduğum şeydi; Türklerden genç veya yaşlı, elit veya avam, her tür Türk'ün kalbine bakılırsa ve orada bir isim bulacaklar: Atatürk.

Hükümeti'nin on ikinci yılında ülkesi için Osmanlı yönetiminde aynı sayıda yüzyılda elde edilebileceğinden daha fazlasını yaptığı genel olarak kabul ediliyordu. Bu halkı için çok iyi olan ve ona hayran olmayı hak eden bir adam için kesinlikle açık bir kanıttı. Amerikalı gazeteciler Türk ordusunun ekipman ve eğitiminde elde ettiği devrimci değişimin net bir resmini elde edebilmeleri için Kemal bana Uskar dağlarında yüz yüze bir bilgilendirme yaptı. Önceki gün beş bin adam İstanbul'dan yürüdü, manevralar modern savaşın taktik ve teknik örgütsel gereksinimlerine uygun olarak gerçekleştirildi.

Gün boyunca, Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı çok karakteristik, sövâlyelik hareketleri için sadece iki kısacık dinlenme yaptı.

Bir kum tabanının derinliklerine gizlenmiş ve dikenler ile gizlenmiş bir makineli tüfek işaret ederek, rahatlıkla: "Ateş etmek istemez misiniz Bayan Gladys" diye sordu. Benim bilmediğim ama onun bildiği palaskadaki fişekler bos kartuş fişeğiydi. Ben sürünerek, korkunç şeyin yanında diz çöktüm ve lacivert elbisem, kırmızı sandaletlerim ve başımdaki arsız berem için kaygısızca, bir kemer mühimmat ateşledim. "...Bravo!" komutanım beni alkışladı. "Bence savaşı kazandınız." Döndü ve generallerini çağırarak bir araya topladı. Daha sonra tepenin adının gelecekte "Amerikan Tepesi" olarak adlandırılmasını ve bu adın Türkiye resmi haritasında yer almasını emretti.

Daha sonra bir saha telefonuna rastladı ve kamu telefon şebekesine bağladı, böylece uluslararası dostluk hareketini Amerikan elçiliğine savaş alanından rapor edebildim. Telin diğer ucundan bir iyi niyet elçisi olarak görevimin başarısı için beni öven büyükelçinin dostane sesi geldi.

Türkiye'de kaldığım sürenin sonuna doğru Kemal'in kız kardeşi ile başkent Ankara'ya gittim. Ülkesindeki tüm şehirlerin içerisinde en çok bu şehri seviyordu. Tamamen pembe siva cephele ikametgâhı, Çankaya'nın zirvesini

taçlandırıyor. Geleneksel, soğuk bir saraylar gibi değil, bahçeler ve çiçek açan akasyalar ile çevrili huzurlu bir evdi.

Akşamın alaca karanlığında yeşil çinilerle kaplı avluda fiskiyenin hafif sırıltısı eşliğinde otururken Kemal: "Belki birçok zafer kazandığımı duymuş olabilirsiniz. Her gece, bütün zaferlerimin en büyüğünden sonraki gece bile, derin bir üzüntü duydum (Une grande tristesse-derin bir üzüntü). Bütün savaş meydanlarında vefat eden tüm askerleri düşündüm. Halkıma yalnızca bir slogan bırakmak zorunda kalsaydım, bu olurdu:

"Yurtta Barış ve Dünyada Barış."

Ertesi gün Amerikan Büyükelçiliği'nin benim onuruma verdiği bir yemeğe katılmak için İstanbul'a döndüm. Büyükelçi bana o günkü diplomatik posta çuvalının Başkan Roosevelt ve Dışişleri Bakanlığı'mıza özel sevkiyat içerdiğini ve yaptığım işim ile ilgili övgülerinde bulunduğunu söyledi.

Diktatör Kemal ve yeni Türkiye ile ilgili makalelerimin sonuncusu aynı anda dünyadaki tüm basında yer aldı. Yalancı bir kibir yapmadan dürüstçe, ortaya koyduğum işimle gurur duyabileceğimin farkındaydım.

Otelime döndüğümde gece yarısı olmuştu. Üzerimi değiştirmeden, gecenin geri kalan zamanını odamın küçük balkonunda geçirdim ve geçen haftayı anılarımdan tekrar geçirmesine izin verdim. Tabii ki, halkını eğiten ve acil reformlar uygulayan bir adamın hayranlığından gurur ve onur duyuyordum. Türkiye'den ayrıldığımda onu tekrar özler miydim? Sonra Diktatörün soğukkanlılığını aydınlatan başka bir kelimeyi hatırladım. "Merak ediyorum, kim benim hedefime ulaşmamı engelleyebilir ki", "Kimsenin yapamayacağını belirlediysen, hangi önlemleri almam ve ona göre davranmam gerektiğine ben karar veririm."

Ayrıca yine bu Diktatörün kiliseyi devletten ayırdığı zaman, Müslümanların tanrısına olan inancına yemin ettiğini hatırlıyorum. Bir rahip ona sitem etmek için geldiğinde, dindar adama Doğu'nun kutsal yazısını (Arapça), Kur'an'ı kullanarak anlattı.

Aniden söken şafakta Marmara Denizi üzerinde yükseldi ve gökyüzü, toprak ve suyu yumuşak, berrak bir mavi renge boyandı. Sisten çıkan eski Konstantinopolis minareleri gökyüzünü işaret etti ve bu sessizlikte bir müezzinin sesi dua edenleri iman etmeye çağırırdı.

Ve birdenbire, sevgili tanrım, kendimi ne ışığın ne de sıcaklığın bana ulaşmadığı soğuk, mavi boş alanımda yalnız buldum. Ama sonra yolumu tekrar açık ve net olarak önümde gördüm, sanki kendi irademin ötesinde biri benim için karar vermiş gibiydi. Bu ülkede, burada aradığım manevi bir ışığı alamadım. Bir Diktatörün dünya görüşünün, aradığım şeyle ilgisi yoktu. Hedefimi uzun zamandır unutmuş muydum? Dünyevi yanılımalara düştüğüm için kendi yolumu kaybetmiş miydim?

Devam etmeliydim. Herhangi bir yerde... Herhangi biri...

Emin olmak zorundaydım...

